

<https://doi.org/10.31861/mediaforum.2024.15.61-76>

УДК: 32:351:303

© Ігор Поліщук¹

СУЧАСНЕ ПОЛІТИЧНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ

У статті розглядається сучасне політичне прогнозування як важливий напрям політичної науки, визначаються його методологічний базис та ідейні принципи. Фіналізація формування прогностики у самостійний науковий напрям відбувається у другій половині ХХ ст. Методологічною основою цієї наукової галузі стали концепції індустріалізму, постіндустріалізму, пізніше – теорія інформаційного суспільства. Окремий вагомий вплив на становлення прогностики мало формування песимістичного напрямку у футурології, фунда-
тором якого виступив Е.Тоффлер. На теперішній момент у західній політичній науці найбільш плідотною течією у прогностиці є Форсайт (Foresight), який поєднав у собі найкращі традиції прогнозування та стратегічного планування. Форсайт став натепер однією з найефективніших технологій проектування розвитку суспільства виходячи, при цьому не з минулого, а з майбутнього.

Сучасна політична реальність ХХІ століття відзначається помітною хаотизацією політичної діяльності, що викликає потребу політичного прогнозування як ефективного засобу впорядкування актуальних політичних процесів. Головна мета політичного прогнозування полягає у тому, щоби запобігти небажаному розвитку політичних процесів, адаптуватися до неминучого, спрямувати ймовірний розвиток політичного явища у необхідному напрямку. Виокремлюються сучасні принципи політичного прогнозування: принцип системності, альтернативності, верифікації та безперервності. Розглядаються найбільш розповсюджені методи сучасного політичного прогнозування: метод колективної генерації ідей («мізковий штурм»), метод екстраполяції, метод «Дельфі», побудова сценаріїв

¹ Доктор політичних наук, професор кафедри міжнародного права, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, E-mail: i_polischuk@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0001-6864-4425>

майбутнього, історична аналогія та метод моделювання. Робиться висновок, що поєднання декількох методів дозволяє максимально підвищити ефективність прогнозування.

Ключові слова: політична наука, політичний прогноз, принципи і методи політичного прогнозування, впорядкування політики, прогностичний бум.

Contemporary Political Forecasting

The article examines modern political forecasting as an important direction of political science, defines its methodological foundations and ideological principles.

The finalization of the formation of prognostics into an independent scientific direction takes place in the second half of the 20th century. Concepts of industrialism, post-industrialism, and later - the theory of information society became the methodological basis of this scientific field. The formation of a pessimistic direction in futurology, the founder of which was E. Toffler, had a significant impact on the formation of prognostics. Foresight, which combines the best traditions of forecasting and strategic planning, is currently the most fruitful trend in forecasting in Western political science. Foresight has now become one of the most effective technologies for designing the development of society based not on the past, but on the future.

The modern political reality of the 21st century is characterized by a noticeable chaos of political activity, which calls for political forecasting as an effective means of streamlining current political processes. The main goal of political forecasting is to prevent the unwanted development of political processes, to adapt to the inevitable, to direct the probable development of a political phenomenon in the necessary direction. The modern principles of political forecasting are singled out: the principle of system, alternative, verification and continuity. The most widespread methods of modern political forecasting are considered: the method of collective generation of ideas ("brainstorming"), the method of extrapolation, the "Delphi" method, the construction of future scenarios, historical analogy, and the modeling method. It is concluded that the combination of several methods allows to maximize the effectiveness of forecasting.

Keywords: political science, political forecasting, principles and methods of political forecasting, regulation of politics, prognostic boom.

Постановка наукової проблеми. Традиція політичного прогнозування має давню історію – практично всі соціальні мислителі минулого намагалися створити свою картину ідеального суспільства, що можна назвати прогнозом. Досить згадати «Державу» Платона, «Місто Сонця» Т.Кампанелли, «Утопію» Т.Мора, ліберальну модель політичної системи, розроблену Дж.Локком та Ш.Монтеск'є, «Левіафан» Т.Гоббса.

Завершення перетворення прогностики в наукову галузь передбачення майбутнього відбувається у 60-70-і роки ХХ ст. на основі теорій індустріалізму, постіндустріалізму, пізніше – концепції інформаційного суспільства; поява песимістичного напрямку у футурології (Е.Тоффлер). У 80-90-і роки ХХ ст. відбувається формування інституційної бази прогностики, розвиток футурології на міжнародному та на національному рівнях; з'являється глобальне моделювання. Серед найбільш вагомих доробок у цій царині стали теорія зародження, піднесення, розквіту й занепаду цивілізацій (А.Тойнбі); концепція «хвилей демократизації» С.Хантінгтона; концепція фаз переходу до ринку й демократії (З.Бжезинський). Пізнання майбутнього набувало у різні історичні епохи різні форми, розвиваючись від стародавніх пророцтв до футурології ХХ століття та наукової прогностики ХХІ століття. Форсайт (від англ. Foresight – погляд у майбутнє, передбачення) поєднавши у собі найкращі здобутки прогнозування та стратегічного планування став на сьогодні однією з найефективніших технологій проектування розвитку суспільства виходячи, при цьому не з минулого, а з майбутнього (Квітка 2016, 3).

Політична сучасність у ХХІ столітті характеризується істотною хаотизацією діяльності різних держав та народів, що об'єктивно викликає потребу політичного прогнозування як певного засобу впорядкування сучасних політичних процесів. Прогнозування у політиці є порівняно новою самостійною сферою соціального прогнозування. Це прогнозування представляє з себе спеціальне наукове вивчення перспектив розвитку політичного життя, його подій, процесів та явищ. Сьогодні вважається, що політичне прогнозування виступає обов'язковою умовою для успішної політичної діяльності. Воно передбачає розробку політичного прогнозу та суджень про майбутнє у політичному процесі.

У сучасному світі політичне прогнозування є невід'ємною частиною процесу державного управління. Як напрям науково-практич-

ної діяльності воно орієнтоване на створення науково обґрунтованих моделей ймовірного стану політичної системи або окремих її компонентів у майбутньому. Позаяк головною задачею політичного прогнозу є підвищення ефективності політичного управління.

Помилковий політичний прогноз ситуації в країні (або його відсутність) часто не дозволяє виявляти складнощі і проблеми при реалізації стратегічних соціальних планів і програм, з одного боку, і підвищувати ефективність їх реалізації, з іншого. За всієї складності політичних процесів їхнє прогнозування є важливою частиною підвищення якості політичної діяльності та державного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як така проблема прогнозування доволі давно розробляється у науці. На сьогодні створено різні методики та технології аналізу і прогнозування політичних процесів. Наприклад, проблеми політичного прогнозування досліджуються у працях українських науковців В.Андрущенка, О.Бабкіної, А.Бароніна, І.Бутовської, Б.Гаврилишина, М.Головатого, В.Горбатенка, А.Коваленка, М.Лепського, С.Квітки, І.Погорелової, Н.Ржевської, Ф.Рудича, С.Телешуна та ін. Серед іноземних фахівців, які досліджували проблеми політичної прогностики слід передусім назвати таких вчених, як Р.Арон, З.Бжезинський, Д.Белл, Г.Кіссінджер, А.Тойнбі, О.Тоффлер, Ф.Фукуяма, С.Хантінгтон та ін. Слід наголосити, що у США прогностичним політичним дослідженням присвячені окремі наукові журнали: «Journal of Forecasting», «Foresight: The International Journal of Applied Forecasting», «Futures: the journal of policy, planning and futures studies».

Окремо необхідно виокремити книгу американських авторів «Think Tanks and Policy Advice in the USA: Academics, Advisors and Advocates» (Edited by James G. McGann. 2009). У цій роботі досліджується діяльність тридцяти провідних аналітичних центрів Сполучених Штатів Америки. При цьому розкриваються основні напрями роботи понад 1500 аналітичних центрів у США. Президенти двадцяти аналітичних центрів написали свої есе, які передають роль, значення та вплив цих організацій на національному та глобальному рівнях. У книзі розглядається низка ключових факторів (партійна політика; зростання ліберальних і консервативних правозахисних груп; обмежувальна політика фінансування донорів; зростання спеціалізованих аналітичних центрів; вузька та короткострокова орієнтація Конгресу та Білого дому і цілодобові кабельні мережі новин),

які вплинули на здатність аналітичних центрів надавати незалежний аналіз і консультації.

Як бачимо, політичне прогнозування на сучасному етапі отримало потужний розвиток та відповідну інституалізацію, що потребує уважного розгляду політологів.

Мета даної статті полягає у тому, щоби розглянути сучасне політичне прогнозування як важливий науковий напрям політичної науки, визначити його методологічні основи та ідейні принципи.

Методологічні основи дослідження. Реалізація у життя мети даної статті передбачає використання різноманітних наукових методів, серед яких головними є описовий, аналітичний, порівняльний, історичної ретроспективи тощо.

Виклад основного матеріалу. Прогнозування є процесом розробки прогнозів (від грец. *prognosis*, *pro* – наперед, *gnosis* – пізнання), своєрідним випереджальним відображенням дійсності. Водночас, прогноз заснований на знанні минулого. Також політичне прогнозування є процесом створення науково-експертного висновку про вирогідний сценарій розвитку політичних подій, специфіку та терміни його здійснення. Це передбачення створюється на базі аналізу та порівняння встановлених фактів, оцінки реальних політичних сил та тенденцій.

Наукове визначення прогнозу вказує, що це – «імовірнісне науково обґрунтоване судження про перспективи, можливі стани того чи іншого явища у майбутньому чи про альтернативні терміни його існування» (Горбатенко, Бутовська 2005, 5).

Як слушно зауважує Н.Ржевська, політичне прогнозування є складним видом прогнозування, адже його об'єкт – багатогранний феномен політика (внутрішня і зовнішня). Політичне прогнозування – це процес науково-обґрунтованого припущення про можливі шляхи розвитку політичних подій у майбутньому, розробки рекомендацій для практичної діяльності в умовах теоретичної дійсності (Ржевська 2005, 38).

Головна мета політичного прогнозування полягає у тому, щоби запобігти небажаному розвитку політичних процесів, адаптуватися до неминучого, спрямувати ймовірний розвиток політичного явища у необхідному напрямку. По суті політичне прогнозування представляє з себе прогнозне орієнтування, збір та обробку певних даних за основною моделлю, створення пошукової моделі, верифікація – пе-

ревірка точності й достовірності прогнозу, розробка практичних рекомендацій щодо політичних дій у майбутньому.

На думку В.Горбатенка, основна мета, що підпорядковує собі прогнозування в політиці, – підвищення ефективності та результативності прийнятих політичних рішень і запобігання небажаному розвитку політичних процесів. Проте жодна майбутня стадія політичного процесу, перебіг подій не можуть бути передбачені зі 100 % ймовірністю. Прогноз є ймовірнісним, а не директивним описом майбутнього. Прогнозування не є безумовною констатацією, що саме так буде, воно має розглядатися за формулою «може бути або відбутися за певних умов» (Горбатенко 2004, 39).

66

Політичне прогнозування здійснюється здебільшого з метою визначення головних тенденцій міжнародних відносин, визначення популярності політичних партій, громадських об'єднань, політичних лідерів, державних та громадських діячів, передбачення підсумків електоральних кампаній, розвитку політичних конфліктів, можливих наслідків ухвалених політичних рішень тощо. Також робиться передбачення перспектив певного політичного суб'єкта, політичної ситуації та загалом політичного процесу. Прогнозування у сфері політики має два базові аспекти: описує та пророкує ймовірні, бажані або небажані рішення, стани, перспективи; передбачає конкретне рішення через усвідомлення стану проблеми, використанню перевіреної інформації про можливі результати цілеспрямованої політичної діяльності. Отже, політичне прогнозування має теоретико-пізнавальний та управлінський (пов'язаний з можливістю ухвалення на базі прогностичного знання певного політичного рішення) аспекти.

Політичне прогнозування та аналітика виконують хоч і важливу, але все ж таки допоміжну роль. Створюючи можливості для попередження негативних політичних процесів або подій, самі по собі вони не можуть стати на заваді їх здійснення. Водночас відсутність або низька якість аналізу та прогнозування спричиняє появу численних проблем, на подолання яких іноді витрачаються роки й десятиліття (Ржевська 2012, 6).

Прогнозування як вид антиципації відрізняється від інших видів випереджаючого відображення раціональністю, науковістю, об'єктивністю та орієнтацією на діяльність, а значить, і технологічністю. Цілепокладання погоджує умови навколишнього середовища, потреби, інтереси, мотиви, надії, очікування, переконання, цілі, до-

свід і результативні зворотні зв'язки в єдину пізнавальну та перетворюючу діяльність (Лепський 2022,19).

Розвиток політичних явищ та процесів має складний характер, що викликає необхідність розробок наукових прогнозів задля знаходження перспективних політичних проблем та ефективних способів їх розв'язання з метою оптимізації процесів суспільного управління та планування політичної діяльності.

Політичне прогнозування має багато різновидів, що обумовлено масштабністю, складністю та суперечністю політичних явищ та процесів. Серед найбільш розповсюджених типів політичного прогнозування виділяють такі: нормативний прогноз; пошуковий прогноз; оперативний (поточний); короткотермінові; середньотермінові; довгострокові та стратегічні прогнози. Розкриємо сутність названих типів прогнозування.

Крім того, як зазначає В.Горбатенко, політичне прогнозування поділяється на внутрішньополітичне і зовнішньополітичне. Виходячи з цього, зовнішньополітичне прогнозування – це прогнози в галузі міжнародних відносин та зовнішньої політики, в яких пріоритет надається оцінкам розвитку і взаємовідносин держав та вивченню загальних тенденцій світового розвитку (Горбатенко 2004, 36).

Внутрішньополітичне прогнозування – це спеціальні дослідження, які мають за мету знайти перспективні траєкторії, тенденції, строки, періоди політичного розвитку соціуму, оптимізації певної політичної системи та політичних стосунків загалом.

Виділяють два аспекти внутрішньополітичного прогнозування: перший аспект передбачає розробку певних прогнозних оцінок актуальних політичних явищ та процесів. Даний аспект має суто прикладний характер та орієнтований на практичну реалізацію у процесі політичної діяльності. Як правило, суб'єктом прогнозу при цьому виступають державні чи партійні аналітичні структури. Другий аспект внутрішньополітичного прогнозу має більш широкий характер та спрямований на розгляд функціонування політичних інститутів суспільства та політичних процесів, які в ньому відбуваються. Прогнозистом у цьому випадку є певний колектив науковців-політологів, які спеціалізуються на дослідженні політичної системи країни та її підсистем.

Об'єктами внутрішньополітичного прогнозування виступають наступні: діяльність політичної системи та її елементів, активність та

взаємодія між політичними інститутами; розвиток держави, трансформація її устрою, форми правління, функцій та сфер діяльності; спеціалізація та розширення політико-управлінських функцій у певному соціумі, поширення нових методик ухвалення політичних рішень; форми та методи функціонування політичних партій та громадських організацій; зміна соціальної структури та політичної культури різних груп суспільства; правовий та політичний статус громадян, їх права та обов'язки, механізм здійснення соціального контролю за діяльністю можновладців; громадсько-політична думка.

Функції внутрішньополітичного прогнозування є такими: встановлення застарілих та віджилих форм соціального розвитку, сприяння виникненню нових парадигм політичного розвитку суспільства; виявлення актуальних трендів розвитку суспільства, визначення та закріплення найбільш ефективних та оптимальних форм політичної організації та соціального управління.

68 — Другим базовим різновидом політичного прогнозування виступає зовнішньополітичне прогнозування (прогнози в галузі зовнішньої політики, геополітики та міжнародних відносин).

Як зауважує І. Погорелова, прогнози можуть бути спрямовані на виявлення основних тенденцій (найбільш вірогідні, оптимальні, найменш вірогідні) міжнародних відносин; нових потенційних чинників, які впливатимуть на розвиток світу, регіону, країни; у міжнародних дослідженнях бачимо значний інтерес до прогнозування можливих нових конфліктів й шляхів еволюції існуючих (Погорелова 2022, 16).

Як відомо, головним суб'єктом сучасних міжнародних відносин є національна держава, яка через ці відносини здійснює власну зовнішньополітичну функцію. Звідси окремою важливою сферою прогнозування стали проблеми зовнішньої політики певних суверенних держав.

На базі загальнотеоретичної методології дається оцінка загальній ситуації у світі в цілому, окремому регіоні та країні, досліджуються головні тенденції, траєкторії розвитку та основні чинники, що впливають на політичний розвиток, здійснюються спроби оцінити нові ймовірні фактори розвитку тощо. На даній основі з'являється можливість виробляти доволі детальні й багатоваріантні прогнози.

У міжнародних відносинах існує велика невизначеність багатьох складників, тому у їх прогнозуванні необхідно обов'язково приділя-

ти підвищену увагу до факторів, які визначають зовнішньополітичну стратегію певної держави. Серед них: розстановка та міжнародний авторитет політичних сил у досліджуваній країні, демографічний чинник, особливості територіального ландшафту та природного середовища, економічна та технологічна спроможність тощо. На основі вивчення цих чинників та міжнародних зовнішньополітичних дій національного уряду прогнозування має розкрити загальні тенденції розвитку із побудовою шкали вирогідності можливих чи найбільш бажаних відхилень від них. Враховуючи це можна виокремити найбільш ймовірні, найменш вірогідні та оптимальні варіанти майбутнього розвитку. Відповідно до специфіки завдань прогнози міжнародних відносин включають у себе: пошук довгострокових тенденцій зовнішньополітичної діяльності певних держав, союзів держав; вироблення довгострокових прогнозів (створення загальної картини ймовірного розвитку міжнародних відносин десь на 10 років вперед); розробку середньострокових прогнозів (побудова деталізованої можливої картини розвитку міжнародних стосунків з визначенням різноманітних варіантів та певних підрахунків за низкою шкалою на 5-3 років наперед); розробку короткострокових прогнозів (більш детальне вивчення багатьох варіантів розвитку міжнародних подій, визначення найбільш ймовірних та оптимальних зовнішньополітичних рішень на найближчі тижні, місяці у межах поточного року).

Нормативний прогноз – це досягнення наперед поставлених завдань і цілей розвитку суспільства. Мета подібного прогнозу полягає у знаходженні оптимальних способів розв'язання поставлених проблем, виявлення ймовірних організаційних заходів, орієнтовної вартості програм тощо. Слід підкреслити, що нормативне прогнозування стосується тільки політичних соціальних та економічних процесів, адже процеси, які вивчаються природничими науками, не можуть регулюватися через соціальне управління. Нормативний прогноз будується від наперед модельованого стану об'єкта прогнозування до визначення сучасних трендів та їх ймовірних змін, які забезпечать досягнення цього стану. Таким чином, нормативне прогнозування є певним попереднім етапом та необхідною передумовою наукового планування й проектування. Прикладом подібного прогнозу є планування економічного зростання, здійснення політичних, елкторальних реформ у тій чи іншій країні тощо.

Пошуковий прогноз – це прогноз, який створюється на базі вивчення тенденцій розвитку та сучасного стану об'єкта прогнозування, спрямований на визначення майбутнього стану цього об'єкта на програмований проміжок часу, за заданих початкових умов. Цей прогноз має відповісти на запитання, в якому саме напрямі відбувається розвиток, яким буде найвірогідніший стан об'єкта прогнозування у програмований майбутній період. Показовим прикладом подібних прогнозів можуть бути прогнози змін чисельності населення на нашій планеті, які розробляються під егідою ООН.

Принципи, методи та механізми наукового політичного прогнозування.

70 — Політчні прогнози мають, як відомо, велику специфіку, яка пов'язана зі складним характером соціального управління. Вони передбачають встановлення основних напрямів розвитку політики, віддзеркалення сукупності зовнішніх та внутрішніх зв'язків і залежностей між різноманітними сферами політичної діяльності. Вченими-політологами були вироблені такі принципи політичного прогнозування: системності, альтернативності, верифікації та безперервності. Принцип системності означає, що окремі політичні явища та процеси мають розглядатися у комплексі, як складові елементи та фактори політичної системи. Принцип альтернативності передбачає розкриття варіативності політичного процесу через розробку різних сценаріїв розвитку політичних подій. Принцип верифікації полягає у тому, що політичні передбачення мають обов'язково тестуватися та перевірятися на правдоподібність з огляду на наявний політичний досвід. Принцип безперервності передбачає підтримування постійної планової перспективи, взаємоузгодження довготермінового, середньотермінового та короткотермінового планів, тобто процес прогнозування має здійснюватися без пауз у межах програмованого циклу; розроблені плани повинні перманентно змінювати один одного.

Щодо методів політичного прогнозування слід зазначити, що вони є доволі різноманітними та доволі трудомісткими. Серед найбільш розповсюджених необхідно виділити: метод колективної генерації ідей («мізковий штурм»), метод екстраполяції, метод «Дельфі», побудова сценаріїв майбутнього, історична аналогія та метод моделювання. Кожний із наведених методів політичного прогнозування має свої недоліки та переваги. Розглянемо їх сутність.

Метод колективної генерації ідей («мізковий штурм») представляє з себе креативний процес спільного обговорення завдання, проблеми та передбачення групою фахівців найвищої кваліфікації, які висловлюють на основі своїх знань оригінальні ідеї, припущення, пропозиції та коментарі. Модератору належить у цьому ключова роль, адже він виступає як лідер збору ідей, стимулюючи творче і критичне мислення та активну участь всієї команди.

Метод екстраполяції полягає у поширенні висновків, які отримані зі спостережень за однією частиною політичного явища чи об'єкта на іншу його частину або на усю сукупність цих явищ чи об'єктів. Це робиться з огляду на припущення про безперервність та подібність розвитку більшості явищ та процесів реального політичного життя.

Метод «Дельфі» представляє з себе систематичний збір інформації про об'єкт політичного прогнозування через опитування експертів та узагальнення отриманих даних. Це відбувається шляхом проходження таких етапів:

1. Формується група експертів (іноді можуть бути залучені нефактивці), які не спілкуються безпосередньо один з одним.
2. Кожному фахівцю пропонується анонімно висловити прогноз розвитку політичного явища чи проблеми, яка є об'єктом вивчення.
3. Потім кожен експерт отримує узагальнений звіт про висловлені припущення. У деяких випадках наводяться усі пропозиції.
4. На підставі отриманого узагальненого звіту учасникам групи знову пропонується висловити свої оцінки. Ці цикли повторюються або протягом призначеного часу, або до того моменту, поки узагальнений звіт перестане змінюватися.

Побудова сценаріїв майбутнього – це один із методів політичного прогнозування, який базується на встановленні послідовності станів об'єкта політичного прогнозування за різних передбачень зміни умов, за яких перебуває даний об'єкт. Сценарії майбутнього представляють з себе описове відтворення гіпотетичної майбутньої картини світу або різних сфер соціально-політичного життя тої чи іншої країни. Розробка сценарію передбачає опис логічної послідовності подій та процесів з метою встановлення альтернатив розвитку, перспектив та ймовірних варіантів трансформацій великих та складних політичних систем, наприклад, певних країн, альянсів країн або системи міжнародних відносин. Тобто сценарій – це багатоваріантний прогноз, який поєднує системний та історичний підходи у до-

слідженні складних політичних систем; як правило, має описовий характер та широко використовується у розробці комплексних прогнозів.

Метод історичної аналогії передбачає, що в якості джерела ви-переджаючої інформації застосовуються показники якості аналога, зрушені щодо політичного об'єкта по осі часу. Цей метод орієнтований на прогноз розвитку політичних об'єктів однієї природи чи таких, що мають наочну подібність. Аналогія полягає у порівнянні двох або більше історико-політичних явищ або процесів задля вивчення сутнісних рис одного з них на прикладах інших. У політичній діяльності цей метод є досить ефективним, особливо коли прогноз ґрунтується на базі знання законів функціонування політичних систем у звичайних умовах.

72

Метод моделювання передбачає імітацію певної структури, процесу прогнозування та розвитку політичної системи у різноманітних структурних і функціональних моделях й розрахунок можливих тенденцій їх динаміки. Цей метод ґрунтується на вивченні не суто об'єктів пізнання, а їх моделей. А результати вивчення переносяться з моделей на політичний об'єкт.

Останнім часом найбільш авторитетні вчені створюють власні моделі для прогнозування розвитку суспільства, його структурних елементів, у тому числі політичних. Це, наприклад, модель м'яких систем (П.Чекленд), модель соціальної мобільності (С.Прайс), модель гонки озброєнь (Дж.Річардсон) тощо. Показовою ілюстрацією політологічного наукового моделювання є моделі функціонування різноманітних політичних систем (Т.Парсонс, Г.Спіро, Г.Алмонд).

Також останнім часом широко застосовується імітаційне, комп'ютерне моделювання за допомогою Штучного Інтелекту. Це експериментальний метод прогнозування динаміки розвитку складних систем за допомогою новітніх комп'ютерних технологій. По суті відбувається процес створення моделі реальної соціально-політичної системи, а потім на цій моделі проводяться дослідницькі експерименти через величезне нарощування обробки даних за допомогою Штучного Інтелекту. У підсумку вивчення поведінки за різних умов та при різних значеннях параметрів виникає можливість прогнозувати поведінку реальної соціально-політичної системи, передбачити результати певних керованих дій чи змін.

Також широко використовується ігрове моделювання. В рамках цього методу практикується експеримент у специфічній формі ігрового моделювання, за якого політичний процес чи явище відтворюються у певних параметрах, які досліджуються політологами через створення ситуації гри. Свідомо імітуючи розвиток певного політичного явища (перемовин, конфлікту, засідання парламенту, виборчого процесу тощо), вчений отримує можливість передбачити розвиток реального політичного процесу або розкрити його внутрішні механізми.

Слід підкреслити, що жоден із розглянутих методів не може гарантувати високої надійності прогнозу. Тому на практиці, як правило використовують комплексні, комбіновані методи. У політичному прогнозуванні велику роль відіграє наукова інтуїція, яка відображає високий рівень кваліфікації політолога-прогнозіста. Як правило, політичне прогнозування є предметом діяльності елітного прошарку політологів.

Механізм політичного прогнозування. Політичне прогнозування передбачає ретельне планування політичної діяльності держави, політичної партії або соціальної групи. У цьому зв'язку велику роль відіграє безперервне коригування попередньо розроблених прогнозів, постійне внесення у них доповнень і змін згідно розвитку та зміни поточної політичної ситуації, спростування старих, непідтверджених варіантів та з'ясування нових тенденцій розвитку.

Процес політичного прогнозування поділяється на такі основні етапи:

1. Структурний аналіз певної політичної системи.
2. Вибір основних факторів та елементів даної системи з визначенням їх ролі та значущості у кількісному вимірі.
3. Через вивчення статистичних даних, які характеризують дію цих факторів у різні періоди у минулому та сьогодні, визначення головних тенденцій («траєкторій») розвитку досліджуваних політичних явищ та процесів.
4. Екстраполяція виявлених тенденцій на майбутнє.
5. Синтез даних майбутніх «траєкторій» у їх взаємодії у межах моделі відповідної політичної системи.
6. Об'єднання прогнозів основних процесів у різних галузях соціальних відносин - політичних, правових, економічних, ідеологічних тощо.

7. Створення на цій базі комплексного прогнозу розвитку різних соціальних рівнів та прогнозів, що характеризують динаміку окремих складових елементів цих систем і процесів.

8. Постійне коригування політичного прогнозу у зв'язку з виникненням і дією нових, не врахованих раніше факторів на усіх рівнях політичних систем.

Сьогодні в усіх країнах Західної Європи та США відбувається «прогностичний бум»: з'являються спеціальні наукові товариства, які об'єднують спеціалістів з прогнозування. Найважливіші з них – Корпорація РЕНД у США, Гудзонівський інститут, Інститут з проблем майбутнього, «Комісія 2000 року» при Американській академії мистецтв та наук, у Великобританії – «Комітет наступних 30 років» при Раді соціальних досліджень, у Франції – «Група 1985 року» при Раді Міністрів та Центр прогностичних досліджень, у Німеччині – Інститут економічних досліджень майбутнього імені Вікерта, в Італії – Інститут прикладних економічних досліджень тощо. Центри досліджень майбутнього створені також при урядах Швеції, Данії, Норвегії, Нідерландів, Швейцарії та інших країн (Дерега 2008,15).

74

Політичне прогнозування не може допускати директивного розв'язання проблем сьогодення і майбутнього. Прогностичний підхід передбачає вирішення завдання: виявити ймовірні чи бажані варіанти розвитку об'єкта для подальшої оптимізації політичних планів, проектів та програм; виявити усі можливі варіанти розвитку і вирішення політичних проблем майбутнього, у тому числі їх взаємовиключні варіанти, свідомі та стихійні процеси, встановити їхні просторові та часові параметри.

Висновки. Таким чином, політичне прогнозування сформувалося як важливий науковий напрям сучасної політичної науки. Натепер в усіх розвинутих країнах Західної Європи та у США спостерігається своєрідний «прогностичний бум»: виникають спеціалізовані дослідницькі структури, які розробляють соціально-політичні прогнози та активно впливають на вироблення урядових рішень.

Як наукові проекти політичні прогнози відзначаються великою специфікою, яка викликана складним характером управління суспільства. Вони вимагають визначення основних напрямів розвитку політики, віддзеркалення комплексу зовнішніх та внутрішніх зв'язків і залежностей між різноманітними сферами політичного функціонування. Серед сучасних принципів політичного прогнозу-

вання виділяють наступні: принцип системності, альтернативності, верифікації та безперервності.

Найбільш розповсюдженими методами сучасного політичного прогнозування є: метод колективної генерації ідей («мізковий штурм»), метод екстраполяції, метод «Дельфі», побудова сценаріїв майбутнього, історична аналогія та метод моделювання. Поєднання декількох методів дозволяє максимально підвищити ефективність прогнозування.

Перспективним напрямом подальших досліджень є подальший розгляд розширення застосування комп'ютерного моделювання за допомогою Штучного Інтелекту.

Джерела та література:

1. Горбатенко, В.П. 2004. «Аналіз майбутнього» та його роль в управлінні соціально-політичними процесами. Політичний менеджмент 1: 30-40.
2. Горбатенко, В. П., Бутовська, І. О. 2005. Політичне прогнозування: Навч. посібник. К.: МАУП.
3. Деріга, В. В. 2008. Сутність та особливості політичного прогнозування Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер.: Політологія 79. 66;14-17.
4. Квітка, С.А. 2016. Форсайт як технологія проектування майбутнього: новітні механізми взаємодії публічної влади, бізнесу та громадянського суспільства. Аспекти публічного управління 8: 5-15.
5. Лепський, М.А. 2022. Якісні методи соціального прогнозування: методологія, методика, практика: підручник. 2-е видання, доп. Запоріжжя: КСК-Альянс.
6. Погорелова, І.С. 2022. Особливості політичного прогнозування у міжнародних відносинах. Політикус 5. 13-21.
7. Ржевська, Н. 2005. Політичне та стратегічне прогнозування: суть і ознаки. Політичний менеджмент 6: 37-42.
8. Ржевська, Н.Ф. 2012. Політичний аналіз і стратегічне прогнозування в США: інституційний вимір: монографія. Дрогобич: Коло.
9. Edited by James, G. McGann. 2009. Think Tanks and Policy Advice in the USA: Academics, Advisors and Advocates.. Florence, Kentucky: Routledge.

References:

1. Horbatenko, V.P. 2004. «Analiz maybutn'oho» ta yoho rol' v upravlinni sotsial'nopolitychnymy protsesamy. Politychnyy menedzhment. 1:30-40.

2. Horbatenko, V. P., Butovs'ka, I. O. 2005. Politychne prohnozuvannya: Navch. posibnyk. K.: MAUP.

3. Dereha, V. V. 2008. Sutnist' ta osoblyvosti politychnoho prohnozuvannya Naukovi pratsi Chornomors'koho derzhavnogo universytetu imeni Petra Mohyly. Ser.: Politolohiya. 79.66: 14-17.

4. Kvitka, S.A. 2016. Forsayt yak tekhnolohiya proektuvannya maybutn'oho: novitni mekhanizmy vzayemodiyi publichnoyi vlady, biznesu ta hromadyans'koho suspil'stva. Aspekty publichnoho upravlinnya. 8: 5-15.

5. Leps'kyy, M.A. 2022. Yakisni metody sotsial'noho prohnozuvannya: metodolohiya, metodyka, praktyka: pidruchnyk. 2-e vydannya, dop. Zaporizhzhya: KSK-Al'yans.

76

6. Pohoryelova, I.S. 2022. Osoblyvosti politychnoho prohnozuvannya u mizhnarodnykh vidnosynakh. Politykus. 5:13-21.

7. Rzhavs'ka, N. 2005. Politychne ta stratehichne prohnozuvannya: sut' i oznaky. Politychnyy menedzhment. 6: 37-42.

8. Rzhavs'ka, N.F. 2012 Politychnyy analiz i stratehichne prohnozuvannya v SSHA: instytutsiynny vymir: monohrafiya. Drohobych: Kolo.

9. Edited by James, G. McGann. 2009. Think Tanks and Policy Advice in the USA: Academics, Advisors and Advocates. Florence, Kentucky: Routledge.